

*Bi-Quarterly specialized-
scholarly journal Of Quranic
Studies Light of Revelation Vol.6,
No. 11,
Spring & Summer 2021
P 91 - 106*

دو فصل نامه علمی-تخصصی
مطالعات قرآن پژوهی نور وحی
س ۶ ش ۱۱ بهار و تابستان ۱۴۰۰
صفحات ۹۱ - ۱۰۶

تبیین رسالت جهان شمولی پیامبر خاتم (ص) از منظر قرآن

عباس خان فاضل اف* علی آقا صفری*

چکیده

بعضی از مستشرقان و شبهه افکنان و فتنه گران با استناد به ظاهر برخی از آیات که دلالت می‌کنند به اینکه پیامبر (ص) برای هدایت بستگان و امت عرب زبان مبعوث شده است، گفته‌اند که رسالت محمد (ص) مختص جامعه خاص و قبیله مشخص و نژاد ویژه و... بوده است. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از آیات کلام وحی و تفاسیر معتبر و با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی، صحت و سقم ادعای صورت گرفته را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. پرونده‌ها و یافته‌ها پژوهش نشان می‌دهد که رسالت پیامبر (ص) و ره‌آوردهای او جهانی و همگانی بوده؛ ولی اجرا و ابلاغ آن به تدریج و طی سالیان ممتد صورت گرفته است. عمده دلیل جهانی بودن آن تصریح آیاتی است که او را رسول جهانیان، مبعوث برای جهانیان، انذار دهنده جهانیان و

---

*. دانش آموخته دکتری علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، (نویسنده مسئول)،

abbasi.hisari@gmail.com

*. استادیار قرآن و علوم (گرایش مدیریت) جامعه المصطفی العالمیه، مجتمع آموزش عالی قرآن

و حدیث؛ a.a.safari1364@gmail.com

رحمت برای جهانیان می‌دانند و نیز سیره عملی حضرت که با ارسال نامه‌ها از پادشاه قیصر روم و کسرای ایران دعوت به اسلام نموده است و همچنین عرب نبودن برخی از افرادی که به پیامبر (ص) ایمان آورده‌اند مانند سلمان فارسی از ایران، بلال از حبشه و صهیب از روم. برآیند نهایی نشان داد که رسالت و ره‌آوردهای حضرت شامل تمام مردم در تمام اعصار و امصار و تمام مکان‌ها تا روز قیامت می‌گردد.

واژگان کلیدی: قرآن، پیامبر خاتم (ص)، رسالت، جهان‌شمولی.

مقدمه

قرآن کریم به‌عنوان متقن‌ترین و جامع‌ترین سند راهبردی اسلام در آیات متعددی درباره اوصاف و ویژگی‌ها و خدمات پیامبر رحمت (ص) سخن گفته و او را به رؤف و رحیم بودن «بِالْمُؤْمِنِينَ رُؤُفٌ رَحِيمٌ» (توبه/۱۲۸)؛ اسوه حسنه بودن، «أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» (احزاب/۲۱)؛ خلق عظیم بودن «خُلِقَ عَظِيمٌ» (قلم/۴)؛ مظهر رحمت مطلق هستی بودن «رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ» (انبیاء/۱۰۷)؛ برخوردار از مقام شامخ رسالت، برخوردار از بالاترین درجه عندالله، برخوردار از علم لدنی «مِن لَّدُنِّ حَكِيمٍ عَلِيمٍ» (نمل/۶)، برخوردار از مقام عصمت علمی و عملی، برخوردار از عظمت روحی «لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ» (حشر/۲۱)، برخوردار از شرح صدر بی نظیر «أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ * أَلَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ» (حشر/۱-۲) و... توصیف نموده و در آیات فراوانی (احزاب/۴۵؛ اعراف/۱۵۸؛ سبأ/۲۸؛ انعام/۹۰؛ انبیا/۱۰۷ و...) به رسالت جهان‌شمولی ایشان اشاره کرده است؛ لکن با این وجود عده‌ای از جمله مستشرقان مدعی هستند که رسالت او مختص جامعه‌ای خاص و قبیله معین و نژاد مشخص می‌باشد. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از آیات کلام وحی و آراء مفسران به تبیین و تشریح

رسالت جهانی رسول گرامی اسلام (ص) پرداخته و سعی نموده است با تمسک به گزاره‌های وحیانی قرآن کریم اندیشه کسانی که می‌گویند رسالت نبی اکرم (ص) منحصر به شرایط و اقتضائات محیطی و زمان و مکان است، را به چالش کشد و بگوید که دین اسلام و رسالت پیامبر اکرم (ص) تحت هیچ شرایطی تخصیص بردار نیست، بلکه آموزه‌ها و ره‌آوردهای آن فراتر از عصر و مصر و برای جهانیان تا روز قیامت است؛ همچنان که تاکنون این چنین بوده و به برکت ظهور آن سرور کائنات زنجیر اسارت و بردگی از گردن بشریت برداشته «و يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ» (اعراف/۱۵۷)؛ و حقوق زنان که هیچ جایگاهی نداشتند احیا و به رسمیت شناخته شد (آل عمران/۱۹۵؛ نساء/۱۲۴؛ نحل/۹۵؛ اسراء/۱۹؛ فصلت/۴۱؛ مدثر/۳۸؛ نساء/۳۲؛ بقره/۱۸۷ و ۲۸۶؛ حجرات) لذا به صراحت فرمود «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» و نیز پایه‌های تمدن بزرگ اسلامی در برابر تمدن‌های مستبد و دیکتاتوری و ظالمانه آن عصر گذاشته شد و پیام دانش دوستی و معرفت افزایی برای بشریت تبیین گردید و شفاعت و استغفار پیامبر (ص) از گناهکاران مورد پذیرش و تأیید الهی قرار گرفت «وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا» (نساء/۶۴) و... موارد یاد شده گوشه‌ای از آثار و برکات و ره‌آوردهای پیامبر رحمت و مغفرت برای بشریت بود که در ادامه این نوشتار مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

لازم به ذکر است جهت تبیین و توضیح رسالت جهانی پیامبر اکرم (ص) می‌توان به آیات و روایات و اسناد تاریخی و سیره نظری و عملی حضرت و همچنین ادله عقلی پرداخت، لکن با توجه به محدودیت نوشتار سعی می‌شود فقط به برخی از مهم‌ترین آیات کلام وحی که تصریح در رسالت جهانی آن حضرت دارند اشاره شود.

تحليل رسالت جهان شمولي پيامبر (ص)

گزاره‌های وحيانی قرآن کریم جهانی شمولی رسالت پيامبر اکرم (ص) را از دو بعد مطرح کرده است. الف) بعد مکانی بدین معنا که رسالت پيامبر خاتم (ص) اختصاص به جزیره العرب و مکان خاصی نداشته و فرامکانی می باشد. ب) بعد زمانی بدین معنا که رسالت پيامبر به زمانی خاصی محدود نبوده و بلکه فرازماني است. به عبارت دیگر رسالت و ره‌آوردهای نبی گرامی اسلام (ص) متعلق به عصر و مصر خاصی نیست بلکه اقتضای جهان شمولی و جاودانگی دین مبین اسلام می طلبد که رسالت پيامبر برای همه زمانها و مکانها باشد نه صرفاً ۱۴۰۰ سال قبل و زمان بعثت و این جاودانگی و جهان شمولی بودن را قرآن کریم به صراحت بیان کرده است که در این نوشتار مستندات قرآنی موارد یاد شده با بهره گیری از اقوال مفسران مورد تبیین و تشریح قرار می گیرد

الف) پيامبر اکرم (ص) رسول جهانیان

بر پایه نص صریح کلام وحي پيامبر اکرم (ص) رسول و فرستاده الهی به سوی همه بشریت است. خداوند متعال در سوره اعراف، بر پيامبرش دستور می دهد که رسالت خود را به همه اعلان کند می فرماید: «قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ كَلِمَاتِهِ وَ اتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» (اعراف/۱۵۸)؛ بگو: ای مردم! من فرستاده خدا به سوی همه شما هستم؛ همان خدایی که حکومت آسمانها و زمین، از آن اوست؛ معبودی جز او نیست؛ زنده می کند و می میراند؛ پس ایمان بیاورید به خدا و

فرستاده‌اش، آن پیامبر درس نخوانده‌ای که به خدا و کلماتش ایمان دارد؛ و از او پیروی کنید تا هدایت یابید!

در این آیه کریمه خطاب به «یا أَيُّهَا النَّاسُ» حکایت از عمومیت و جهان شمولی دعوت پیامبر اکرم (ص) داشته و تأکید ضمیر مخاطب به وصف «جَمِيعاً» برای از بین بردن احتمال تخصیص رسالت نبوت به غیر از بین اسرائیل است؛ زیرا بنی‌اسرائیل با تعجب می‌گفتند چگونه ممکن است مردی غیر یهودی آن هم از طبقه درس نخوانده به مقام نبوت جهانی برسد از این رو یهودیان دو دسته شدند برخی معتقد بودند که محمد (ص) نبی است ولی برخی دیگر می‌گفتند او نبی است لکن فقط برای جماعتی از عرب‌ها (قریشی‌ها) (ابن عاشور، ۱۴۲۰: ۸ / ۳۲۰)؛ لذا برخی از مستشرقان گفته‌اند که دعوت محمد (ص) ابتدا محلی بوده و بعداً فراگیر شده است. این آیه شریفه که در مکه نازل شده است برخلاف باور یهودیان و مستشرقان، جهانی بودن رسالت اسلامی پیامبر اکرم (ص) را تأیید می‌کند (فضل‌الله، ۱۴۱۹: ۱۰ / ۲۶۳). از این رو مفسران گفته‌اند این آیه اثبات می‌کند این رسالت برخلاف رسالت‌های پیشین که رسالت‌های محلی، و قومی و محدود به دوره و زمانی بودند، رسالت فراگیری است که به قومی یا زمینی و یا نسلی اختصاص ندارد... بلکه برای همه انسان‌ها در همه زمان‌ها و مکان‌ها آمده است.

با توجه به توضیحات ذکر شده اگر ظاهر برخی از آیات دلالت می‌کند که پیامبر برای هدایت بستگان خود مبعوث شده است مانند: «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ» (شعراء/۲۱۴)؛ یا برای امت عرب زبان: «وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِبَلْسَانَ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ» (ابراهیم/۴)؛ به خاطر این است لازمه اجرا و ابلاغ رسالت جهانی پیامبر (ص) منوط و وابسته به این بود که با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های ممکن احکام و فرامین الهی به صورت تدریجی و گام به گام عملیاتی سازد.

افزون بر آن برخی از افرادی که به پیامبر ایمان آوردند عرب نبودند مانند سلمان فارسی، بلال حبشی و صهیب رومی (طبری، ۱۴۱۲: جامع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲۲، ص ۶۶) و یا نامه‌های که ایشان به سران اقوام و ملت‌ها حتی امپراتورهای بزرگ جهان مثل قیصر روم و کسرای ایران نوشتند و آنان را به اسلام دعوت کردند (ابن هشام، بی تا: ۴/۲۵).

بنابراین هیچ دلیلی از سنت و سیره عملی پیامبر اکرم (ص) وجود ندارد که گفته شود رسالت ایشان ویژه امت عرب بوده است بلکه تمام آیات و روایات و دال بر آن است که وی مأمور به هدایت تمام جهانیان بوده است از این رو بر اساس امر الهی خطاب به مردم می‌گوید که اگر در دعوتش شک و تردید دارند این را بدانند که وی تنها معبود یکتای بی‌همتا را می‌پرست که حیات و ممات بدست اوست «قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ» (یونس/۱۰۴)؛ بگو: ای مردم! اگر در عقیده من شک دارید، من آنهایی را که جز خدا می‌پرستید، نمی‌پرستم! تنها خداوندی را پرستش می‌کنم که شما را می‌میراند! و من مأمورم که از مؤمنان باشم! با عنایت به این آیه شریفه و عبارت «يَا أَيُّهَا النَّاسُ» که بر اساس کتب بلاغی و نحوی که اسم جمع معرفه به «ال» مفید عام می‌باشد، به روشنی قابل فهم است که قلمرو و گستره مأموریت و رسالت حضرت، جهان هستی را در بر می‌گیرد و مخاطبان ایشان همه بشر در تمام زمان‌ها تا روز قیامت می‌باشند.

ب) پیامبر اکرم (ص) مبعوث برای جهانیان

یکی دیگر از آیات قرآن کریم که به صراحت عمومیت و جهانی بودن رسالت پیغمبر اکرم (ص) را می‌رساند این آیه شریفه است که می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» (سبأ/۲۸)؛ و ما تو را جز برای همه مردم نفرستادیم تا (آنها را به پاداشهای الهی) بشارت دهی و (از عذاب او) بترسانی؛ ولی بیشتر مردم نمی‌دانند!

مستفاد از آیه این است که خداوند متعال پیامبرش را صرفاً برای هدایت و راهنمایی مشرکین و منکرین از قوم و قبیله خاص نفرستاده؛ بلکه او را برای رهبری و تبشیر و انذار عموم مردم از عرب و عجم و سفید و سیاه و سایر امت‌ها فرستاده است و حقیقت این مطلب را بسیاری از مردم درک نمی‌کنند (طبری، ۱۴۱۲: ۶۶؛ بغوی، ۱۴۲۰: ۶۸۱؛ آلوسی، ۱۴۱۵: ۳۱۶/۱۱).

جمعی قابل توجهی از مفسران در تفسیر عبارت «إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ» گفته‌اند که پیامبر گرامی اسلام (ص) از جانب الهی فرستاده شده است که با امر و نهی و بشارت و انذار آنها را از گناه و معصیت منع کند و تا در کافه برای مبالغه است یعنی زیاد بازدارنده است مثل روایه، علامه، نسابه (طبرسی، ۱۳۷۲: ۶۱۱؛ زمخشری، ۱۴۰۷: ۵۸۳/۳).

فخر رازی می‌گوید دو صورت دارد: یکی اینکه کافه به معنی همه مردم باشد در

این صورت معنا می‌شود جلوگیری از خروج همه مردم از طاعت الهی دوم: اینکه از کفر بازشان می‌دارد (فخر رازی، ۱۴۲۰: ۲۵/۲۰۶).

غرض آنکه باوجود اینکه مأموریت پیامبر جهان‌شمول است لکن بیشتر مردم نسبت به آن بی‌خبرند؛ لذا این آیه شریفه پس از بیان حدود و ثغور رسالت همگانی پیامبر (ص) و نقش آن حضرت، توهم موجود را دفع و تصریح می‌کند که نظر چنین اکثریتی بی‌فایده است.

ج) پیامبر اکرم (ص) انذار دهنده جهانیان

قرآن کریم در آیات مختلف به مسئله تبشیر و انذار و اتمام حجت پیامبر اکرم (ص) اشاره نموده و رسالت جهانی بودن او را اینگونه بازگو می‌کند: «تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا» (فرقان/۱)؛ زوال ناپذیر و پر برکت است کسی که قرآن را بر بنده‌اش نازل کرد تا بیم دهنده جهانیان باشد.

از این آیه شریفه فهمیده می‌شود که قلمرو رسالت پیغمبر اسلام (ص) بسیار وسیع و گسترده بوده و برای همه بشریت است. در واقع این آیه کریمه دلالت بر اثبات جهانی بودن رسالت پیامبر اکرم (ص) از روزهای نخستین دارد، نه این که همان گونه باشد که برخی از «مورخان» غیر مسلمان می‌گویند و بیان می‌دارند که دعوت اسلامی یک دعوت محلی و منطقه‌ای بوده و پس از وسعت پیدا کردن دایره فتوحات، چشم طمع به جهانی شدن آن دوخته و هوس جهان شمولی کرده است...؛ بلکه برابر این آیه شریفه که در مکه و اوائل بعثت پیامبر (ص) نازل شده است روشن می‌شود که از ابتدای بعثت، رسالت وی فراتر از عصر و مصر و ابدی بوده است چون که هدف دعوت اسلامی این است که این بشریت را از روزگاری به روزگاری کوچ دهد و از برنامه‌ای به برنامه‌ای ببرد، از این راه این فرقانی که خدا آن را بر بنده خود نازل کرده است تا بدان جهانیان را بیم دهد و آن را به گوش همگان برساند (سید قطب، ۱۴۲۵: ۲۵۴۸/۵).

نکته دیگر اینکه واژه «لِلْعَالَمِينَ» بیانگر این است که رسالت رسول اکرم (ص) جنبه جهانی داشته و اختصاص به منطقه و نژاد و قوم معینی ندارد از همین رو فخر رازی می‌نویسد که آیه یاد شده دلالت می‌کند بر اینکه پیامبر اکرم (ص) رسول مردم تا روز قیامت است و در ادامه نتیجه می‌گیرد که پس از پیامبر اسلام، پیامبر دیگری

نخواهد آمد و واجب است که او خاتم الانبیا و المرسلین باشد (فخررازی، ۱۴۲۰: ۲۴/۲۹). بنابراین مقصود از «العالمین» تمامی امت‌ها بوده و از نظر زمانی و مکانی عمومیت داشته و در انحصار زمان و مکان نیست.

همچنین قرآن کریم درباره جهانی بودن دعوت و رسالت پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «قُلْ أَىُّ شَىءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَلَيْسَ لَكُمْ لَشَاهِدُونَ أَنْ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةٌ أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُهُ وَاحِدٌ وَإِنِّى بَرِىءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ» (انعام/۱۹)؛ بگو: «بالاترین گواهی، گواهی کیست؟» (و خودت پاسخ بده و) بگو: «خداوند، گواه میان من و شماست؛ و (بهترین دلیل آن این است که) این قرآن بر من وحی شده، تا شما و تمام کسانی را که این قرآن به آنها می‌رسد، بیم دهم (و از مخالفت فرمان خدا بترسانم). آیا براستی شما گواهی می‌دهید که معبودان دیگری با خداست؟!» بگو: «من هرگز چنین گواهی نمی‌دهم». بگو: اوست تنها معبود یگانه؛ و من از آنچه برای او شریک قرار می‌دهید، بیزارم!

پیامبر اکرم (ص) در آیه شریفه به صراحت بیان می‌کند که نزول قرآن به خاطر این بوده است که شما و تمام کسانی که سخنان من را در طول تاریخ بشر و پهنه زمان و در تمام نقاط کلان نظام هستی به گوششان می‌رسد از مخالفت و تمرد و سرپیچی از اوامر و نواهی الهی بترسانم.

جمله «لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ» حکایت از ابدی و جهانی بودن رسالت پیامبر اسلام (ص) دارد. بنابراین هیچ فرقی بین کسانی که قرآن را مستقیماً از خود حضرت می‌شنوند و کسانی که از غیر او می‌شنوند نیست. از این رو است طبری در تفسیر جامع البیان به نقل از مجاهد در تفسیر و تبیین مقصود و مدلول آیه می‌گوید: مراد از «و من

بلغ» یعنی هر کس را که قرآن به او برسد اعم از عجم و غیر آن پیامبر انذار دهنده او هم هست (طبری، ۱۴۱۲: ۱۰۴/۷).

بنابراین برابر این تفسیر می‌توان گفت تمام کسانی که تا پایان این جهان به دنیا قدم می‌گذارند مخاطب پیامبر (ص) بوده و مثل آن هستند که رسول اکرم (ص) را دیده و پیام را از خودت حضرت دریافت نموده‌اند. در نتیجه هرکس که این پیام بدو برسد و با زبانی که آن را بداند و معنی و محتوی آن را درک کند حجّت یزدان بر او ثابت و در صورت تمرد و سرکشی و دروغ خواند مستحق عذاب می‌گردد (سید قطب، ۱۴۲۵: ۱۰۵۶/۲).

از دیگر آیات کلام وحی که اشاره به جهان شمولی بودن رسالت پیامبر اکرم (ص) دارد آیه شریفه ذیل است «وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقٌ لِّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَنْذِرٌ لِّأُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ» (انعام/۹۲)؛ و این کتابی است که ما آن را نازل کردیم؛ کتابی است پربرکت، که آنچه را پیش از آن آمده، تصدیق می‌کند؛ (آن را فرستادیم تا مردم را به پادشاهای الهی، بشارت دهی) و تا (اهل) أم القرى [مکه] و کسانی را که گرد آن هستند، بترسانی! (یقین بدان) آنها که به آخرت ایمان دارند و به آن ایمان می‌آورند؛ و بر نمازهای خویش، مراقبت می‌کنند!

مستفاد از آیه شریفه این است که مأموریت و رسالت پیامبر اکرم (ص) خلاصه در انذار و ترساندن مردم مکه و پیرامون آن نیست بلکه حضرت مؤظف است که تمام مردم روی زمین از شرق تا غرب را انذار دهد (طبری، ۱۴۱۲: ۱۸۰/۷).

در نتیجه پیامبر اکرم (ص) نه تنها مشرکان مکه و اطراف آن، بلکه هرکس که به او می‌رسد و یا با او دیدار می‌کند را باید از عذاب روز رستاخیز و رسیدگی دقیق به اعمال و رفتار و کردار بترساند و به عاقبت نیک فرجامی مؤمنان بشارت دهد.

با توجه به توضیح یاد شده اندیشه خاورشناس مغرض که می‌گویند دعوت اسلام محدود به ساکنان مکه و کسانی که در دور و بر مکه زندگی می‌کنند، باطل است؛ زیرا چنین دشمنان خاورشناس اسلام، این آیه را از کل قرآن گسیخته می‌دارند تا گمان برند که محمد (ص) در اول کار، دعوت خود متوجه اهل مکه و برخی از شهرهای پیرامون کرده بود و بعد از رسیدن به قدرت و استقرار حکومت چشم طمع به همه نواحی عربستان دوخت و بعد از آن نیز تصمیم گرفت که از مرزهای آن مناطق بگذرد و دعوت خود را جهانی کند (سید قطب، ۱۴۲۵: ۱۱۴۸).

قطعاً این برداشت‌ها و باورها مخالف صریح آیات متعدد قرآن کریم است که از ابتدای عصر نزول رسالت پیامبر اکرم (ص) جهانی و همگانی معرفی شده است (انبیاء/۱۰۷؛ سبأ/۲۸).

(د) پیامبر اکرم (ص) رحمت برای جهانیان

بر پایه گزارش‌های کلام وحی قلمرو رسالت پیامبر اکرم (ص) همه جوامع بشری (عرب و غیر عرب جوامع عصر نزول وحی و بعد از آن) را فرا گرفته و خیرات و برکاتش در عالم هستی نصیب همگان شده است. به عبارت دیگر تمام خیرات و برکات عالم هستی به طفیل وجود اوست از این روست که خداوند متعال درباره آن سرور کائنات به عنوان سفیر مطلقه الهی برای همه جهانیان می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ» (انبیاء/۱۰۷)؛ ما تو را جز برای رحمت جهانیان نفرستادیم.

مستفاد از آیه کریمه این است که رسالت محمد (ص) رحمت برای بشریت بوده است. عمومیت این رحمت همه افراد اعم از کسانی که به او ایمان آورده‌اند و ایمان نیاورده‌اند را در بر گرفته است چون انسان‌ها همگان از برنامه‌های او متأثر گردیده‌اند که

آن را با خود به ارمغان آورده است، چه کسانی که خود خواسته‌اند و چه کسانی که خود نخواسته‌اند، و چه اشخاصی که آگاه بوده‌اند و چه کسانی که آگاه نبوده‌اند.

امروزه نیز سایه این رحمت گسترده است و پیوسته نیز گسترده می‌ماند، برای افرادی که بخواهند این سایه رحمت را بر سر خود بدارند و به زیر چنین سایه رحمتی روند، و در زیر آن با نسیم دلپذیر آسمان بیسایند، و در گرمای نیمروز سوزان زمین، به‌ویژه در این روزگاران آسایش یابند و آسوده شوند. انسان‌ها امروزه بیش از هر وقت دیگری نیازمند این رحمت و شبنم آن هستند. زیرا انسان‌ها پریشان و سرگرداندند. حیران و ویلان در بیابان‌های برهوت مادی، و در دوزخ جنگ‌ها هستند، و دارای جان‌های فرو مرده و دل‌های خشکیده‌اند و هنوز ملت‌هایی در اروپا و آمریکا هستند که به نژادگرایی کینه توزانه‌ای متمسک می‌باشند، نژادگرایی کینه توزانه‌ای که ره‌آورد‌های پیامبر رحمت (ص) هزار و سیصد و چند سال قبل با آن رزمیده است و مبارزه کرده است. او آمده است تا همه مردمان را در پیشگاه قضاوت و قانون یکسان گرداند. (سید قطب، ۱۴۲۵: ۲۴۰۲/۴).

از این روست که مفسران گفته‌اند پیامبر برای دین و دنیا مردم رحمت بود چون هنگامی که ایشان مبعوث شدند مردم در جاهلیت و گمراهی به سر می‌بردند و اهل کتاب نیز به خاطر طولانی ماندن قطع مکالمه و وقوع اختلاف در کتاب‌هایشان در مسئله دین خود گیج شده بودند در این هنگام بود که خداوند متعال حضرت محمد (ص) را برانگیخت هنگامی که برای طالب حق و حقیقت راهی برای نیل به پیروزی و ثواب وجود نداشت.

در نتیجه با ظهورش آنها را به سوی حق فراخواند و راه کسب پاداش و ثواب را به آنان آموخت و احکام را برای آنان تبیین نمود و حلال و حرام از همدیگر جدا کرد

و این مطلب را به همگان آموخت کسانی می‌توانند از این رحمت بی‌کران بهره‌مند شوند که هدفشان جستجو و کشف حقیقت باشد (فخررازی: ۱۹۳/۲۲).

البته لازم به ذکر است باوجود اینکه رحمت پیامبر اکرم (ص) فراگیر و برای عموم مردم دنیا اعم از مؤمن و کافر مردم است (بغوی، ۱۴۲۰: ۳/۳۲۰)؛ لکن کسانی به سعادت می‌رسند که به او ایمان بیاورند و تصدیقش کنند و الا افرادی که ایمان نمی‌آورند سهمی از رحمت نبرده و آنچه از خسران و بدبختی که امم پیشین دیده‌اند شامل آنها نیز می‌گردد (قرطبی، ۱۳۶۴: الجامع لأحكام القرآن، ج ۱۱، ص ۳۵۰) بنابراین اگر گروهی از آن استفاده کردند و گروهی نکردند این مربوط به خودشان است و تأثیری بر عمومی بودن رحمت نمی‌گذارد (آلوسی، ۱۴۱۵: ۹/۹۹).

نتیجه

برپایه مطالب یاد شده می‌توان نتیجه گرفت که رسالت پیامبر خاتم (ص) جهان شمول بوده و ره‌آورد‌های آن فرازمانی و فرامکانی و هادی و راهنما برای بشریت تا روز قیامت می‌باشد.

اینکه برخی به خاطر ظاهر آیات که خطاب به نزدیکان و بستگان و یا قبیله خاص می‌باشد، برداشت نمودند که رسالت ایشان ویژه طائفه خاصی از عرب‌ها است در تضاد با آیات دیگر قرآن و سیره علمی و عملی آن حضرت است؛ زیرا بر اساس آیات ذکر شده در متن نوشتار حاضر مشخص شد که رسالت آن حضرت جهانی و برای عموم مردم بوده است.

از این رو مشاهده می‌شود که پیروان و صحابه آن حضرت را عرب و غیر عرب تشکیل داده و شخص حضرت به سران امپراتوری‌های آن زمان نامه می‌نویسد و آنان را

دعوت به دین مبین اسلام می‌کند و همچنین بعد از تشکیل حکومت و مهیا شدن بستر، دعوت خویش را همگانی و جهانی اعلام و ملاک و معیارهای که به خاطر داشتن آنها به یکدیگر فخر می‌فروختند را به چالش می‌کشد و بین قبایل و ملیت‌ها پیوند برادری برقرار می‌سازد و از این طریق با ارائه معارف ناب و ماندگار، گره‌ها و بندهای بردگی و اسارت را از جسم و روان مردم بر می‌دارد و آزادی و آزادگی را به بشریت هدیه می‌نماید.

بدیهی است شخصی با این ویژگی‌ها و صفات حمیده برای فرورفتگان در چاه طبیعت، هرگز قابل قبول نبوده و همیشه برابر آیه شریفه «يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» دشمنان اسلام و قرآن و پیامبر اکرم (ص) به خاطر ترس و وحشت از فراگیری ره‌آوردهای پیامبر رحمت (ص) در طول تاریخ اسلام تلاش کرده و می‌کنند که با رفتارهای پوپولیستی و گفتارهای عوام‌گرایانه برنامه‌ها و اهداف شوم خویش را در ابعاد مختلف در قالب‌ها و ساختارهای به ظاهر زیبا و گیرا برای جلب توجه و کسب رضایت و حمایت توده‌ها به منظور نائل آمدن به اهداف شوم بریزند و به بازار عرضه کنند و در رسالت جهانی و همگانی حضرت خدشه وارد کنند؛ تا جلوی جلب و جذب مردم را بگیرند و اسلام و ره‌آوردهای آن را تحریف و وارونه جلو دهند؛ اما این کوردلان دنیا پرست و شیاطین انسی این را نفهمیده‌اند که کارگردان هستی هرگز نخواهد گذاشت اندیشه‌ها و گفتارهای دین ستیزانه و اقدامات عوام فریبانه‌ی آنان کوچک‌ترین اثر و خلل در باور و ایمان مسلمانان نسبت به رسول گرامی و جامعیت و جهانی بودن رسالت آن حضرت، ایجاد کند.

پیامبر (ص) کسی است که خداوند متعال او را رحمت برای بشریت معرفی نموده و تصریح می‌کند که او هدایت و راهنمایی بشریت به سمت خدا را به عهده دارد و در

این راه تمام سعی و تلاش خویش را مبدول داشت؛ تا بساط شرک و بت پرستی را برکند و توحید و یکتاپرستی را نهادینه سازد و همچنین قرآن کریم را به عنوان یک سند راهبردی و جامع و کامل به عنوان راهنمای کل بشر تا قیامت به آنان تقدیم کند و مهم‌ترین و اساسی‌ترین خدمات را در راستای نجات و رهایی بشر از چنگال ظلم و ستم و سلاطین یاغی از قبیل رفع برد داری از صحنه گیتی و احیای حقوق زنان و پایه‌گذاری تمدن بزرگ اسلامی و... انجام دهد.

منابع

- ابن هشام، عبد الملك بن هشام، السيره النبويه، بيروت، دار المعرفه، بی تا.
- ابن عاشور، محمد طاهر، تفسير التحرير و التنوير المعروف بتفسير ابن عاشور، ۳۰ جلد، مؤسسه التاريخ العربی - لبنان - بيروت، چاپ اول، ۱۴۲۰ ه.ق.
- آلوسی، محمود بن عبدالله، روح المعانی فی تفسير القرآن العظيم و السبع المثانی، دار الکتب العلمیه، منشورات محمد علی بیضون، بيروت، چاپ اول، ۱۴۱۵ ه.ق.
- بغوی، حسین بن مسعود، تفسير البغوی المسمى معالم التنزیل، ۵ جلد، دار إحياء التراث العربی - لبنان - بيروت، چاپ اول، ۱۴۲۰ ه.ق.
- زمخشري، محمود بن عمر، الكشاف عن حقائق غوامض التنزیل و عيون الأقاويل فی وجوه التأویل، ۴ جلد، دار الكتاب العربی، بيروت، چاپ سوم، ۱۴۰۷ ه.ق.
- طباطبایي، محمد حسین، المیزان فی تفسير القرآن، ۲۰ جلد، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات - لبنان - بيروت، چاپ: ۲، ۱۳۹۰ ه.ق.
- طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تفسير القرآن (تفسير الطبری)، ۳۰ جلد، دار المعرفه - لبنان - بيروت، چاپ: ۱، ۱۴۱۲ ه.ق.
- فخر رازی، محمد بن عمر، التفسير الكبير (مفاتيح الغیب)، ۳۲ جلد، دار إحياء التراث العربی - لبنان - بيروت، چاپ: ۳، ۱۴۲۰ ه.ق.
- فضل الله، محمد حسین، من وحی القرآن، بيروت، دار الملاك، چاپ اول، ۱۴۱۹ ه.ق.
- قرطبي، محمد بن احمد، الجامع لأحكام القرآن، تهران، ناصر خسرو، چاپ اول، ۱۳۶۴ ه.ش.
- قطب، سيد، فی ظلال القرآن، بيروت، دار الشروق، چاپ سی و پنجم، ۱۴۲۵ ه.ق.
- مراغی، احمد مصطفی، تفسير المراغی، دار الفكر، بيروت، چاپ اول، بی تا.